

HISTORICKÝ VÝZNAM BRATISLAVSKÉHO MIERU

Mgr. Patrik KUNEC, PhD.

1 FRANCÚZSKO A JEHO PROTIVNÍCI NA CESTE K VOJNE ROKU 1805

Začiatok 19. storočia sa vo Francúzsku niesol v znamení nového politického zriadenia – konzulátu, ktorý nahradil starší exekutívny orgán – direktoriát tvorený piatimi direktormi. Konzulát bol zriadený v podstate štátnym prevratom s pomocou armády, ktorej neformálnou hlavou bol v tom čase úspešný mladý generál Napoleon Bonaparte (narodený v roku 1769 v Ajacciu na Korzike). Práve on sa postavil na čelo niektorých vrcholných politikov a armádných generálov, za ktorými stáli aj vplyvní parížski bankári, ktorí si želali zmenu vlády. 18. brumaira VIII. roku republiky podľa revolučného kalendára, teda 9. novembra 1799 podľa kalendára gregoriánskeho, obsadil Napoleon Bonaparte s niekoľkými stotinami vojska pod velením Joachima Murata zámok v Saint-Cloud, kde zasadali Rada päťsto a Rada starších, dva legislatívne orgány direktoriátu. Už deň predtým rezignovali dvaja z direktorov (abbé Sieyès and Roger Ducos), čo vyvolalo vládnu krízu. Napoleon najprv v Rade starších a následne aj v Rade päťsto naliehal, že vládu ohrozuje veľké sprisahanie a žiadal zrušenie direktoriátu a vytvorenie novej výkonnej moci. Keďže v týchto početných orgánoch nemal väčšinovú podporu, priebeh puču bol dramatický a s neistým koncom. Napokon pod nátlakom vojska, ktoré viedol Joachim Murat, rozohnal Radu päťsto a Rada starších menovala troch dočasných konzulov – jedným z nich bol aj Napoleon. ¹⁾ Konzuli mali v republike nastoliť poriadok a uzavrieť mier s protirevolučnými mocnosťami. Napoleon, túžiaci po čo najväčšej výkonnej moci, nechal vzdelaného abbé Sieyèsa spísať novú ústavu (prijatá bola na základe plebiscitu 7. februára 1800), ktorá kodifikovala nové štátne usporiadanie. Francúzsku republiku mali na najvyššej úrovni spravovať traja konzuli, pričom jeden z nich mal mať na desať rokov nadradené postavenie (samozrejme, toto právo patrilo Napoleonovi). Legislatívna moc spočívala v rukách 80-členného Senátu a miestnu volenú samosprávu nahradili prefekti, ktorých menoval minister vnútra. Hoci sa trojica konzulov v istých časových obdobiach menila, Napoleon ostával vždy jedným z trojice a ako prvý konzul si uzurpoval dominantné postavenie. ²⁾

Po zmene politického systému sa Napoleon vrátil v roku 1800 na územie Apeninského polostrova, kde na čele republikánskej armády viedol vojnu s armádami druhej protifrancúzskej koalície, ktorú tvorili Svätá ríša rímska, Rusko, Neapolské kráľovstvo, Veľká Británia a Osmanská ríša. ³⁾ Porážky týchto armád v rokoch 1800 a 1801, najmä slávna bitka pri Marengu v severnom Taliansku (14. júna 1800), v ktorej bola porazená rakúska armáda, napokon viedli k podpisu mieru medzi Francúzskom a Svätou ríšou rímskou národa nemeckého v Lunéville (9. februára 1801). Vojna s Britániou pokračovala do podpísania mieru vo francúzskom meste Amiens koncom marca 1802. Hoci boli obe mierové zmluvy v Európe všeobecne vítané, málokto z politikov a diplomatov im predpovedal dlhé trvanie. Všetky strany vnímali uzavretie mierových dohôd ako prestávku v pokračujúcom zápase. Nepriateľstvo vládlo najmä medzi vládami Francúzska na jednej strane a Veľkej Británie a Svätej ríše rímskej na strane druhej. Rímsko-nemecký cisár František II. nemohol odpustiť francúzskej republikánskej vláde násilnú zmenu režimu, ktorej obeťou sa stal kráľovský pár Ľudovít XVI. a jeho manželka, habsburská princezná Mária Antónia (bola tetou Františka II.),

1) MANFRED, A. Z.: *Napoleon Bonaparte*, 1974, s. 241-255.

2) FERRO, M.: *Dějiny Francie*, 2006, s. 181.

3) SKŘIVAN, A. - DRŠKA, V. - STELLNER, F.: *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů...*, 1994, s. 114.

a tiež rozširovanie republikánskych politických režimov buď v okolí habsburskej ríše, prípadne priamo na jej území (takto vznikli napr. Batávská republika na území Spojených nizozemských provincií, prípadne Helvétska republika utvorená z väčšiny švajčiarskych kantónov). Britskí ministri a poslanci parlamentu boli zase nepriateľsky naladení voči mladej Francúzskej republike najmä z hospodárskych dôvodov – Británia si totiž chcela udržať dominanciu v zahraničnom obchode a čo najväčšie koloniálne panstvo v Severnej Amerike, kde už skôr získala na Francúzsku Kanadu a niekoľko karibských ostrovov. V britskej politike ale už niekoľko desaťročí pred začiatkom 19. storočia dominoval veľmi silný protifrancúzsky kurz, ktorý mal reálnu podobu vojenských stretov (v sedemročnej vojne, vo vojne o nezávislosť amerických kolónií, napokon aj v prvej a druhej koalícnej vojne proti Francúzskej republike).⁴⁾

Kedže vojna medzi Francúzskom a Britániou sa viedla od začiatku februára 1793, mierová dohoda z Amiens ukončila už takmer desať rokov trvajúcu vojnu. Napoleon Bonaparte, od augusta roku 1802 na základe novej ústavy z roku X. v postavení prvého konzula s doživotným mandátom, bol v tomto čase hlavným tvorcom domácej i zahraničnej politiky republiky. Pod jeho taktovkou nabrala najmä zahraničná politika výrazne agresívny charakter, ktorého prejavom boli početné francúzske vojenské intervencie na územia, s ktorými republika susedila. Už začiatkom septembra 1802 bol obsadený Piemont a v polovici októbra vpadli francúzske jednotky aj do švajčiarskych kantónov Helvétskej republiky, ktorej obyvatelia i vláda sa postavili proti Francúzsku. Tieto kroky ešte viac pobúrili britských ministrov a poslancov parlamentu, ktorí francúzsku expanziu vnímali ako ohrozenie krehkej stability na kontinente. Vojna medzi oboma krajinami sa opäť rozhorela na jar roku 1803.

Britská vláda nariadila svojej námornej flotile zaujímať francúzske obchodné lode, ktoré dovážali tovar z Karibiku a v reakcii na to začiatkom mája roku 1803 francúzska vláda uvalila embargo na dovoz britského tovaru do svojich prístavov. Británia to považovala za nepriateľský akt a 18. mája 1803 vyhlásila Francúzsku vojnu. Britskí politici využili skutočné i vymyslené dôkazy o expanzívnej rozpínavosti nového politického režimu (okupácie Piemontu, Švajčiarska, na jar 1803 aj Hannoverska, ktoré bolo rodovým územím britského kráľa Juraja III.) a začali vytvárať novú koalíciu európskych krajín, ktorá mala vojenskou silou teritoriálnym nárokom Francúzska zabrániť. Nespokojný bol aj cisár František II., pretože Napoleon menil pomery aj na území Svätej ríše rímskej národa nemeckého. Francúzsko už mierom z Lunéville získalo na úkor ríše územia ležiace východne od rieky Rýn, prípadné náhrady za tieto francúzske zisky mali byť panovníkom väčších nemeckých štátov pridelené zo zrušených cirkevných kniežatstiev a niektorých slobodných ríšskych miest. Napoleon si takto poistoval svoj vplyv najmä v Bádensku a Württembersku, ktorých panovníci sa napokon pridali na jeho stranu, a oslaboval v Rímsko-nemeckej ríši postavenie Pruska a samotného cisára Františka II.⁵⁾

Konzul Napoleon Bonaparte začal v roku 1803 na severoatlantickom francúzskom pobreží vytvárať veľkú inváznu armádu, s ktorou chcel vpadnúť do Británie a raz a navždy skončiť s jej protifrancúzskou politikou. Na budovanie mohutnej armády, ktorá dosiahla počet okolo 150 000 mužov, boli zo štátneho rozpočtu vynaložené značné prostriedky.⁶⁾ Problémom bola len výborne

4) Stručnú charakteristiku britsko-francúzskych politicko-diplomatických vzťahov a vojnových konfliktov v priebehu „dlhého 18. storočia“ (teda v rokoch 1688 – 1815) ponúka staršia, ale stále aktuálna kniha CHURCHILL, W. S.: *Věk revoluce*, 1999.

5) RAPPORT, M.: *Evropa devatenáctého století*, 2011, s. 48.

6) Výstižnú charakteristiku *Veľkej armády* s opisom jej štruktúry a výzbroje možno nájsť v práci: DUFFY, Ch.: *Austerlitz 1805*, 1999, s. 8-23.

pripravená britská námorná flotila, ktorá anglické brehy dobre chránila. Samozrejme, aj na druhej strane Lamanšského kanála sa vláda začala pripravovať na vojnu. Boli zvýšené stavy jednotlivých lokálnych milícií a posilnené početné stavy v námornej flotile. V lete roku 1803 sa ruská diplomacia nového cára Alexandra I. (nastúpil na trón na jar 1801 po palácovom prevrate, ktorý odstránil z trónu jeho otca Pavla I.) pokúsila o mediáciu medzi oboma krajinami, ale návrhy sa nestretli s pochopením najmä u Napoleona. Navyše, v druhej polovici roka sa zhoršovali aj francúzsko-ruské vzťahy.

Napoleon Bonaparte potreboval na priame vyvolanie vojny s Britániou – a prípadne aj s ďalšími monarchistickými režimami v Európe – vhodnú zámienku, ktorá by rozvírila nielen kruhy vysokej politiky, ale aj verejnú mienku. Vo Francúzsku sa vláda prvého konzula snažila udržiavať verejnosť v napätí strašením rôznymi jakobínskymi a rojalistickými sprisahaniami, fiktívnymi i tými reálnymi.⁷⁾ V zahraničí skutočne pôsobili tajné rojalistické spolky, ktoré sa snažili destabilizovať republikánsku vládu konzulátu. Jedným z vysokých predstaviteľov zahraničných monarchistov bol Louis Antoine de Bourbon-Condé, vojvoda z Enghien, posledný príslušník bočnej vetvy kráľovskej dynastie Bourbon, ktorý žil v exile v bádenskom meste Ettenheim. Napoleon dal po odhalení ďalšieho protirevolučného sprisahania príkaz tajnej služby vojvodu uniesť a priviesť do Paríža. V noci zo 14. na 15. marca 1804 bol vojvoda unesený a následne uväznený v pevnosti Vincennes na východnom okraji Paríža. Napoleon odmietol jeho výzvu k osobnému stretnutiu a požadoval jeho exemplárne potrestanie napriek absencii dôkazov o jeho účasti v odhalenom sprisahaní. Po krátkom procese bol vojvoda z Enghien odsúdený na smrť a popravený zastrelením.⁸⁾ Ako Napoleon predpokladal, tento bezprecedentný akt vzbudil búrku nevôle vo viacerých monarchiách, najmä v Prusku a v Rusku. Hlavne mladý cár Alexander a jeho radcovia po poprave vojvodu hľadali cestu k zblíženiu sa s Veľkou Britániou a cisárom Františkom II.

Udalosti od jari 1804 naberali spád v oboch proti sebe stojacich krajinách. Keď sa 10. mája 1804 do úradu prvého ministra (premiéra) vrátil William Pitt mladší (na tomto poste bol už v rokoch 1783 – 1801), ktorý bol úhlavným nepriateľom revolučnej francúzskej vlády a v podstate strojcom prvej a druhej protifrancúzskej koalície, bolo zrejmé, že bude hľadať spojencov v blížiacom sa vojenskom strete s Francúzskom. Vo Francúzsku došlo tiež k významnej zmene v politickom usporiadaní – na základe ľudového plebiscitu sa 18. mája 1804 zmenila forma vlády z republikánskej na monarchistickú, Napoleon Bonaparte sa stal cisárom Francúzov (korunovaný bol s polročným oneskorením 2. decembra 1804).⁹⁾ Británia a Rusko odmietli túto zmenu uznať a cisár Rímsko-nemeckej ríše František II. sa v reakcii na tento krok prehlásil v auguste aj za dedičného rakúskeho cisára (ako František I.). Tisícročné trvanie Svätej ríše rímskej národa nemeckého sa ale chýlilo ku koncu (formálne zanikla v roku 1806).

Už na konci leta 1804 sa začali tvoriť základy ďalšej protifrancúzskej koalície. Cár Alexander I. v septembri 1804 prerušil diplomatické vzťahy s Francúzskom a ruský zástupca na britskom dvore knieža Novosilcov začal rokovať o vojenskom spojenectve. Dohoda bola podpísaná v apríli roku 1805.⁵⁾ Britská strana sa zaviazala podporovať spojenca najmä finančne, ale zároveň viedla s Francúzskom vojnu na mori. Cisár František II./I. tiež opatrne hľadal cestu k ruskému spojenectvu, ale zároveň nechcel riskovať novú vojnu s Napoleonom. Rusko a Rakúske cisárstvo uzatvorili predbežnú spojeneckú dohodu začiatkom novembra 1804, ale k otvorenej podpore rodiacej sa protifrancúzskej koalície sa ešte rakúsky dvor nehlásil. Až udalosti v severnom Taliansku,

7) MANFRED, A. Z.: *Napoleon Bonaparte*, 1978, s. 376-384.

8) MANFRED, A. Z.: *Napoleon Bonaparte*, 1978, s. 384.

9) MANFRED, A. Z.: *Napoleon Bonaparte*, 1978, s. 388-390.

kde z ovládaných území vytvoril Napoleon tzv. Talianske kráľovstvo a prehlásil sa jeho kráľom, rozhodli o otvorení pristúpení Rakúska k britsko-ruskej koalícii. Zmluva bola podpísaná 9. augusta 1805. Protifrancúzsku alianciu neskôr doplnili ešte Švédsko a Neapolské kráľovstvo, ktoré malo na svojom území vyše tridsaťtisíc francúzskych vojakov. Nepriamo sa koalíčným spojencom stala dokonca aj Osmanská ríša, ktorá sa stala v septembri 1805 spojencom Ruska. Prusko na čele s kráľom Fridrichom Viliamom III. sa v tomto čase hlásilo k neutralite, hoci o jeho spojenectvo prejavoval záujem Napoleon Bonaparte. Pruský kráľ, ktorý chcel získať dominantné postavenie v stále existujúcej Rímsko-nemeckej ríši, cítil k Napoleonovi zmes obdivu a strachu. V prípade spojenectva s Francúzskom kalkuloval pruský kráľ so ziskom Hannoverska, ktoré Napoleon obsadil v roku 1803.¹⁰⁾ Na francúzskej strane je potrebné spomenúť jedného významnejšieho spojenca – Španielsko, ktorého námorná flotila mala spolu s tou francúzskou bojovať proti Británii na mori. Ukázalo sa však, že ani dve relatívne silné námorné mocnosti nemali dostatok síl na porazenie britského námorníctva (obe flotily boli tou britskou porazené v známej bitke pri myse Trafalgar v októbri 1805).

V polovici roku 1805 sa tak začala ďalšia z radu koalíčných protifrancúzskych vojen. Hlavnými dôvodmi pre vstup do vojny u európskych monarchistických režimov bola obrana dynastických a tradičných, absolutistických štátnych systémov, ktoré vo Francúzsku odstránila Veľká francúzska revolúcia a túto zmenu potvrdila aj autokratická vláda prvého konzula a neskôr cisára Napoleona Bonaparta. Nevôľu u panovníkov konzervatívnych monarchií vzbudzovala aj rozpínanosť Francúzska, spočiatku v podobe vytvárania tzv. sesterských republík, neskôr však už priamou anexiou týchto území. Napokon tu bol ešte tretí dôvod, pre ktorý sa Napoleon Bonaparte rozhodol pre veľký konflikt s európskymi krajinami, a to každoročný vysoký schodok rozpočtu Francúzska. Úspešná vojna proti viacerým krajinám mala naplniť prázdnu cisársku pokladnicu.¹¹⁾

2 BOJOVÉ STRETY VOJNY V ROKU 1805 PRED BITKOU PRI SLAVKOVE

V auguste 1805 sa cisár Napoleon I. rozhodol, že predbehne koalíčných spojencov a začne proti nim preventívnu vojnu. Odvolal plány na inváziu do Británie cez Lamanšský prieliv, a to najmä pre stále efektívnu námornú ochranu jej brehov. Z inváznej armády vytvoril *Veľkú armádu* (Grande Armée) a 20. septembra nariadil prvým jej jednotkám prekročiť rieku Rýn a začať vojnu s krajinami tretej protifrancúzskej koalície. Radcovia cisára Františka II./I. a príslušníci generality však vedeli, že habsburská monarchia nie je na vojnu s Francúzskom dostatočne pripravená, koniec-koncov bola vo vojnovom stave s mladou republikou už desať rokov (1792 – 1801). Rakúska armáda bola vyčerpaná. Na jej vystrojenie, vyzbrojenie a vyživenie stále chýbali značné finančné prostriedky. K opatrnosti nabádal najmä predseda dvorskej vojenskej rady, cisárov brat arcivojvoda Karol. Naopak, Rusko na čele s mladým cárom Alexandrom I. sa do vojny chcelo zapojiť čo najskôr, i keď jeho záväzok postaviť do plánovanej vojny 115 000 mužov bol príliš optimistický.

Vojnové plány rakúsko-ruskej aliancie boli dosť sebavedomé. Rusko s pomocou Švédska a s britskou námornou podporou sa malo zmocniť Hannoverska, ktoré od roku 1803 okupovali Francúzi. Tri ruské armády, pod velením skúsených veliteľov Bennigsena, Kutuzova a Buxhöwdena, mali operovať na území strednej Európy. Hlavná ruská armáda mala tiahnuť cez Čechy a Rakúsko do Bavorska, kde sa mala spojiť s rakúskou armádou. Južne od tejto hlavnej rakúsko-ruskej

10) SKŘIVAN, A. - DRŠKA, V. - STELLNER, F.: *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů...*, 1994, s. 116.

11) UHLÍŘ, D.: Slavkov a Evropa roku 1805. In: KOTULÁN, J. - UHLÍŘ, D. (eds.): *Evropa 1805...*, 2006, s. 10.

armády mala operovať menšia rakúska armáda v Tirolsku a zaistiť spojenie s územím severného Talianska, kde sa nachádzali početné vojenské sily pod velením arcivojvodu Karla. Táto armáda mala poraziť a vyhnáť Francúzov z talianskeho Lombardska a v prípade úspechu prejsť cez Alpy na sever, spojiť sa s hlavnou rakúsko-ruskou armádou a tiahnuť smerom na Francúzsko. Na najjužnejšom krídle mali spojené britské, ruské a neapolské jednotky postupovať Apeninským polostrovom smerom na sever a prípadne pomôcť armáde arcivojvodu Karla.¹²⁾ Tento strategický plán vyzeral na papieri síce ako dobre premyslený a logický, ale mal viacero slabín. Počítal totiž s tým, že jednotlivé vojnové akcie budú úspešné a budú nadväzovať jedna na druhú. V pláne nebolo počítané s eventuálnymi porážkami alebo inými komplikáciami, ktoré mohli postihnúť parciálne armády na ich pochode rozsiahlymi územiami strednej Európy a Talianska. Z hľadiska geografickej rozľahlosti plánovaných akcií predstavovala problém aj vtedajšia pomalá mobilita vojsk, ich nedostatočné zásobovanie a tiež málo efektívna komunikácia a kooperácia medzi armádami (ako sa to napokon ukázalo v praxi). Situáciu spojeneckých armád komplikovali aj otvorené spory vo velení jednotlivých zložiek. Najmä v tej rakúskej panovala medzi generálmi veľká rivalita. Napokon sa na jej čelo aj vďaka intrigám na dvore dostal generál Karl Mack (von Leiberich), ktorý sa ukázal ako tvrdohlavý veliteľ, ktorý odmietal akceptovať názory a dobré rady iných veliteľov. Aj v ruskej armáde spočiatku nebolo úplne jasné, kto ju do vojny povedie. Mladý cár Alexander mal svojich obľúbencov, ale všetko to boli mladí muži bez väčších vojenských skúseností. Napokon dal na radu niektorých prezieravejších radcov a na čelo vymenoval Michaila Illarionoviča Kutuzova, ktorý bol veteránom osmanských vojen vedených ešte cárovnou Katarínou II. v 70-tych rokoch 18. storočia. Francúzska armáda tento problém nemala, keďže jej najvyšším veliteľom bol samotný cisár Napoleon I. a jednotlivé armádne zbory viedli schopní velitelia, ktorí preukázali svoje schopnosti v už viac ako desať rokov trvajúcich vojnách proti európskym monarchiám. Stačí keď uvedieme mená maršalov, ktorí boli veliteľmi jednotlivých zborov do roku 1805, aby sme získali predstavu, aký kvalitný bol veliteľský káder: I. zboru velil maršal Jean Baptiste Bernadotte, II. zboru divízný generál August Frédéric de Marmont, III. zboru maršal Louis Nicolas Davout, IV. zboru maršal Jean de Dieu Soult, V. zboru maršal Jean Lannes, VI. maršal Michel Ney, VII. maršal Pierre François Augereau a VIII. maršal Édouard Adolphe Mortier.¹³⁾

Hoci Napoleon nemal jasnejšiu predstavu o plánoch spojencov, očakával, že sa budúcim bojom stane územie juhostredného Nemecka (teda Bavorsko). Koncom septembra 1805 teda niektoré zbory prekročili Rýn, vstúpili na územie Rímsko-nemeckej ríše a smerovali na východ – k Würzburgu a Stuttgartu. V rovnakom čase opustila ruské územie aj armáda na čele s Michailom Illarionovičom Kutuzovom. Ruské vojská postupovali pomaly smerom do Haliče a potom k moravským hraniciam, ktoré dosiahli po takmer mesačnom pochode. Cieľom pochodu ruských vojsk bolo mesto Braunau na rieke Inn, kde sa mali spojiť s rakúskymi silami. Často je vojenskými historikmi zdôrazňovaný rozdiel v rýchlosti postupu oboch armád. Kým francúzske zbory dosahovali za deň pochodu 25 až 30 kilometrov, tie ruské len 13 – 15 km. Rýchle presuny Francúzov zaskočili niekoľkokrát rakúsko-ruské velenie a prispeli k opakovaným neúspechom spojeneckej armády na bojiskách.

Podmaršal Karl Mack v druhej polovici septembra s rakúskou armádou smeroval k rieke Iller, kde sa očakávalo stretnutie s postupujúcimi Francúzmi. Bolo zrejmé, že Kutuzovova armáda bude

12) DUFFY, Ch.: *Austerlitz 1805*, 1999, s. 6.

13) Výstižné biografické heslá všetkých významných veliteľov, ktorí sa zúčastnili bitky pri Slavkove, možno nájsť v slovníku: FIDLER, J.: *Slavkovská encyklopedie*, 2005.

meškať, a tak sa musel Mack postaviť prípadnému útoku Francúzov bez ruských posíl. Pri Štrasburgu zatiaľ prekročil Rýn maršal Murat s početnými oddielmi jazdy, ktoré mali preniknúť cez Čierny les (Schwarzwald), teda územím spriatelenej krajiny Bádenska a Württemberska, k Ulmu. Postup týchto jednotiek bol však len Napoleonovým klamlivým manévrom, pretože hlavné zbory francúzskej armády tiahli k Dunaju severnejšie od trasy Muratovho zboru.¹⁴⁾ Ich cieľom bolo zaútočiť na rakúsku armádu prechodom cez Dunaj, zhruba medzi mestami Ulm a Donauwörth. Keď sa o skutočnej pozícii hlavnej francúzskej armády dozvedel začiatkom októbra Mack, nariadil posun armády smerom od Ulmu k Donauwörthu. Bolo však už neskoro. Pri tomto meste už začali rieku prekračovať prvé oddiely masívneho Soultovho IV. zboru. Podmaršal Michael von Kienmayer, ktorý velil rakúskemu pravému krídlu, umiestneného pod Donauwörthom, ustúpil južnejšie, hlavne preto, aby nestratil komunikačné spojenie s hlavnou Mackovou armádou. Mack sa rozhodol neustupovať a držať pozíciu na západ od rieky Lech, kým k nemu dorazia ruské posily. Obával sa, že ak by ustúpil na východ, otvoril by Francúzom cestu do Tirolska. Ak by sám s armádou ustúpil až do Tirolska, ponechal by zase ruskú armádu v zápase s Francúzmi osamotenú.

Dňa 8. októbra začali zbory vedené maršalmi Lannesom, Davoutom, Bernadottom a Marmontom prekračovať Dunaj. Muratova jazda pri Wertingene premohla rakúsky predvoj a Francúzi získali prvých zajatcov, ktorí im potvrdili, že Mack pevne drží mesto Ulm. Aby ho Napoleon odrezal od ústupovej cesty na východ, dal obsadiť mesto Augsburg (ležiace na východ od Ulmu). Rovnako tak bol od polovice októbra rakúskej armáde znemožnený prechod cez rieku pri Elchingene neďaleko Ulmu, čím sa postupne pred Rakúšanmi uzatvorila úniková cesta na sever. Na severnej strane Dunaja sa ocitla časť rakúskej armády (asi 20 000 mužov) vedená podmaršalom Werneckom, ktorá postupovala osamotene na sever s cieľom vyhnúť sa Francúzom (čo sa jej však nepodarilo). Z Ulmu sa ešte v noci 14. októbra dostalo 12 eskadrón jazdectva, ktoré so sebou zobral arcivojvoda Ferdinand Habsburský po ostrej roztržke s maršalom Mackom. Arcivojvoda totiž odmietal ostať v meste a brániť ho pred Francúzmi do príchodu ruskej armády, čo bol posledný zúfalý Mackov plán. 15. októbra začali mesto obliehať Francúzi, ktorí vyzvali generála Macka ku kapitulácii. Ten odmietol, pretože sa ešte stále spoliehal na príchod ruskej armády. V tom čase však Rusi boli akurát v rakúskom meste Braunau na bavorskej hranici. K Ulmu to mali ešte 250 kilometrov, čo pre vyčerpanú ruskú armádu znamenalo ešte minimálne osem až desať dní pochodu. Keď dostal Mack v Ulme správu o kapitulácii Werneckeho kolóny a o tom, že Rusi by sa k nemu dostali najskôr o desať dní, rozhodol sa kapitulovať. Dňa 20. októbra sa takmer 25 000 Rakúšanov (51 praporov pechoty a 18,5 eskadrón jazdectva) vzdalo Francúzom.¹⁵⁾ Generál Mack bol prepustený Napoleonom Bonapartom na čestné slovo, aby túto správu priniesol na viedenský dvor a následne aby mohol predstúpiť pred vojenský súd (za kapituláciu bol odsúdený na 20 rokov žalára v Terezínskej pevnosti).¹⁶⁾

Kutuzov sa po správe o kapitulácii Mackovej armády rozhodol pre ústup k Welsu, kde chcel počkať na posily z Ruska (Buxhöwdenova armáda). To však už mal v päťach francúzsku armádu, ktorá sa snažila ruskú armádu poraziť alebo aspoň oslabiť. V troch menších bitkách Francúzi zaútočili na zadné voje Rusov (pri lokalitách Ried, Lambach a Amstetten). Ruská armáda si však viedla dobre a útoky odrazila. Hoci cisár František II./I. volal Kutuzova na obranu Viedne, ruský veliteľ nemienil nechať svoju armádu krváčať pri obrane cudzieho hlavného mesta. V Kremži sa prepra-

14) DANGL, V.: *Bitky a bojiská v našich dejinách...*, 2007, s. 73.

15) CASTLE, I.: *Slavkov 1805 : O osud impérií*, 2010, s. 30-32.

16) FIDLER, J.: *Slavkovská encyklopedie*, 2005, s. 154.

vil cez most na severný breh Dunaja a most za sebou spálil. Na severnom brehu sa v jeho tesnej blízkosti nachádzal osamotený VIII. zbor na čele s maršalom Mortierom. Kutuzov sa rozhodol, že ho zničí. Dňa 11. novembra sa strhla bitka pri hrade Dürnstein (západne od mesta Kremža/Krems an der Donau), v ktorej síce boli francúzske oddiely ťažko poškodené, ale veľká časť zboru sa dostala z ruského zovretia (vítazstvo nezískala ani jedna strana). Pozíciu na Kremži však Kutuzov musel opustiť po správe, že sa maršal Murat so svojou jazdou dostal do Viedne a zmocnil sa mosta cez Dunaj (13. novembra). Cisár s rodinou už predtým opustil Viedeň a stiahol sa do Brna. Aj Kutuzov začal ustupovať k Znojmu na Morave a aby zdržal Murata, navrhol mu prostredníctvom pobočníkov rozhovory o prímerí. Kým Murat čakal na Napoleonovu reakciu, Kutuzov dal príkaz na pochod k Olomoucu. Muratovi muži si presun hlavnej ruskej armády všimli s oneskorením, a keď o tom podal Murat cisárovi hlásenie, nahnevaný Napoleon mu nariadil, aby zaútočil aspoň na časť ruskej armády. Zadný voj viedol generál Peter Bagration, ktorý hrdinsky čelil francúzskym útokom. Aj napriek francúzskej prevahe napokon usporiadane ustúpil a pripojil sa k hlavnej ruskej armáde. Tá sa napokon stiahla k Olomoucu, kde prišla aj tretia časť armády pod velením generálporučíka Friedricha (rusky aj Fjodor) Wilhelma Buxhöwdena. Do vojny tiahol aj samotný cár Alexander I. so svojimi jazdeckými a pešími gardovými plukmi. K mestu sa stiahla i rakúska armáda pod velením kniežaťa Johanna von Liechtensteina, ku ktorej sa čoskoro pripojil aj cisár František II./I. Dvaja panovníci začali pripravovať plán veľkej bitky s Napoleonom Bonapartom.

3 ROZLOŽENIE SÍL PRED BITKOU PRI SLAVKOVE

Napoleon zastavil armádu, ktorá prenasledovala ruské zadné voje 20. novembra pri Brne. Vyčerpaní vojaci si mohli aspoň na malú chvíľu oddýchnuť. Čakalo sa tiež na zvyšné zbory a menšie oddiely armády, ktoré boli rozptýlené na veľkom území Rakúska a Moravy. K Brnu ako prvá dorazila cisárska garda, Lannesov V. zbor, neskôr aj Muratova jazda a Soultov IV. zbor, ktoré sa utáborili východne od mesta. Marmontov II. zbor sa v tomto čase nachádzal v Štajersku, kde mal zabrániť prípadnému pokusu arcivojvodu Karola pomôcť hlavnej spojeneckej armáde na Morave. Davoutov III. zbor ostal pri Viedni, kde mal chrániť francúzsku armádu pred možným výpadom uhorského vojska. Vo Viedni boli aj zvyšky Mortierovho VIII. zboru a Ney so svojím VI. zborom bol vyslaný do Tirolska. Aj keď boli niektoré časti Napoleonovej armády relatívne vzdialené od neskoršieho bojiska (Slavkova), mohli sa relatívne rýchlo zjednotiť a postaviť sa spojencom.

Zastavenie sa pri Brne neznamenal, že pominula hrozba malých stretov. Už 20. novembra sa stretla v menšej bitke mobilná francúzska a ruská jazda pri Rousínove. Ruské elitné jazdecké oddiely sa už nevedeli dočkať bitky a testovali protivníkové sily. Boli však napokon zahnané z bojiska. V ruskom štábe mali dosť silné slovo mladí radcovia cára Alexandra (najmä knieža Dolgorukov), ktorí pochlebovali cárovi a popoháňali ho do otvorenej bitky. Soultov zbor sa zatiaľ posunul viac na východ – k mestečku Slavkov (nemecky a francúzsky názov Austerlitz), ktoré sa malo o pár dní presláviť. Napoleon si pozorne prehliadal terén západne od Slavkova, ktorý bol skôr rovinatý s niekoľkými vyvýšeninami. Práve západne od Slavkova, v trojuholníku medzi obcami Žatčany, Šlapanice a Holubice, sa mala strhnúť bitka, známa ako bitka troch cisárov (keďže aj titul cára vlastne znamená cisár). Strategickú polohu malo najmä Pratecké návršie nad dedinkou Prace, ako aj menší vršok Santon pri Tvarožnej. Napoleon sa rozhodol, že sa pokúsi prilákať spojenecké sily do tohto priestoru a vnútiť im tu bitku podľa vlastného rozloženia síl a originálneho strategického plánu.

Spojenci zatiaľ v Olomouci diskutovali o ďalšom postupe ich armád. Bolo zrejmé, že ich vojská budú musieť buď ustúpiť alebo sa vrhnúť do priamej bitky, pretože v okolí Olomouca nemohli dlho ostať kvôli nedostatku potravín a krmiva pre tisíce koní. Niektorí opatrnejší generáli, vrátane Kutuzova, odporúčali stiahnuť sa do Uhorska a počkať na posily z Uhorska alebo z Tirolska (ak by sa im podarilo preniknúť cez Neyov zbor). Hlavné slovo v spojenom štábe ruského cára a rakúskeho cisára mali ruskí radcovia a generáli, ktorí Alexandra huckali do priameho stretu s Napoleonom. Mladý a sebavedomý cár im ochotne načúval, zjavne presvedčený o svojej osudovej úlohe osloboditeľa Európy od korzického uzurpátora. 25. novembra bol napokon prijatý plán postupu armád smerom na juh, a tak vybojovať s francúzskou armádou bitku na otvorenom priestore južne alebo východne od Brna. Dňa 27. novembra sa spojené armádne jednotky pohli smerom na juh.¹⁷⁾

Napoleon sa rozhodol zostať pasívny a neskôr rozohral prieskumnú hru so svojimi pobočníkmi. Vysielal ich do veliteľských stanov protivníka so zámenkou hľadať možnosť mierového vyjednávania, ale mali za úlohu skôr zistiť náladu vo velení ruskej a rakúskej armády. Už prvý z nich, Savary, si počas rokovania s elitou spojeneckej armády všimol, že vo velení nevládne jednota a ruská strana je chtivá boja. Napoleon vyslal Savaryho do spojeneckého tábora ešte raz s ponukou na stretnutie medzi Napoleonom a cárom, ale táto nebola prijatá. Následne sa už Napoleon vrhol do pre neho príznačnej horúčkovitej aktivity a vydával rozkaz za rozkazom. Povolal k Slavkovu Davoutov III. zbor, k hlavnej armáde sa mal pripojiť aj Bernadotte s I. zborom, ktorý bol dovtedy na moravsko-českej krajinskej hranici (pri Jihlave) a kontroloval spojenie Moravy s Prahou (kde sa stiahol arcivojvoda Ferdinand, prakticky hlava rakúskej armády). Savary síce nedoviedol Napoleonovi cára, ale jedného z jeho najbližších radcov – neskonale sebavedomého a bojachtivého Dolgorukova, ktorý sa v prítomnosti cisára správal tak spupne, že ho ten dal vykázať zo svojho stanu. Dolgorukov sa navyše dal oklamať divadlom, ktoré mu Napoleon pripravil – videl totiž, ako sa z Prateckého návršia, ktorý mal ideálnu polohu pre lokáciu najmä peších jednotiek, Francúzi sťahujú. Mylne to chápal ako prejav ich slabosti a po príchode k cárovi Alexandrovi ešte viac naliehal na vyvolanie otvorenej bitky.¹⁸⁾

Dňa 30. novembra Napoleon so svojimi generálmi obchádzal bojisko, ktoré už pred týždňom sám strategicky vybral. Rozhodol sa prenechať výhodné Pratecké návršie nepriateľskej armáde, aby ju tak nalákal do tohto priestoru. Francúzske jednotky sa stiahli za malý Zlatý potok a k dedinke Šlapanice, pričom ako vyvýšené pozorovacie miesto hlavného štábu mal slúžiť vrch Žuráň. V ten deň bol už v Brne Bernadotte s väčšinou svojho zboru a tiež Davout s časťou III. zboru.

V podvečer 1. decembra zaujala spojenecká rusko-rakúska armáda dispozície, ktoré boli dohodnuté deň predtým. Táto armáda mala v čase bitky vyše 85 000 mužov (udáva sa až 90 000) a pozostávala z predvoja, piatich kolón a zo zálohy o niekoľkých jednotkách pechoty a jazdy. I. kolóna pod velením generálporučíka Dmitrija S. Dochturova sa nachádzala na ľavom krídle spojeneckých vojsk na Prateckom návrší, pričom jej jednotky siahali až k obci Újezd. Predvojom tejto kolóny boli muži vedení rakúskym podmaršalom Michaelom von Kienmayerom (asi 7 000 mužov). Napravo od I. kolóny bola II. kolóna, s približne 11 000 ruskými pešákmi, vedená generálporučíkom Louisom de Langeronom (Francúz v ruských vojenských službách). Ďalej napravo bola III. kolóna, tvorená najmä peším vojskom o sile okolo 8 000 mužov s veliteľom generálporučíkom Ignacym Przybyszewským. V prípade týchto troch zoskupení išlo väčšinou o ruské jednotky a vrchné velenie nad nimi mal generálporučík F. W. Buxhöwden, cárov obľúbenec. IV. kolóna o sile cca 16 000

17) POLIŠENSKÝ, J.: *Napoleon a srdce Evropy*, 1971, s. 60.

18) CASTLE, I.: *Slavkov 1805: O osud impérií*, 2010, s. 37.

mužov bola zmiešaná z ruských i rakúskych jednotiek a mala tiež dvoch veliteľov – generálporučíka Michaila A. Miloradoviča za Rusov a poľného zbrojmajstra knieža Jána Nepomuka Kolowrata. Táto kolóna stála v tyle za III. kolónou a bola rozložená na svahoch Prateckého návršia. V. kolóna bola tvorená ruskou a rakúskou jazdou a velil jej podmaršal Johann von Liechtenstein. Severne od týchto jednotiek, pri malej dedine Kruh, sa umiestnil ruský predvoj o sile asi 12 000 mužov, ktorému velil generálporučík P. I. Bagration. Tento predvoj uzatváral pravé krídlo spojeneckej armády.¹⁹⁾ Pod východnými svahmi návršia, v dedinke Křenovice, sa nachádzalo aj hlavné veliteľstvo rakúsko-ruskej armády a chránili ho muži cárskej gardy (približne 10 000 mužov) pod velením veľkokniežaťa Konštantína Pavloviča Romanova (bol mladším cárovým bratom). Pešie a jazdecké gardové pluky tvorili zálohu. Takéto rozloženie armády spojencov, s centrom na Prateckom návrší, bolo skôr vhodné pre obrannú taktiku v bitke, ale v prípade aktívneho, ofenzívneho plánu malo viacero slabín, ktoré sa preukázali v priebehu reálnej bitky.

Napoleon I. predpokladal, a v podstate vopred plánoval, že nepriateľ obsadí strategicky lákavé Pratecké návršie, z ktorého sa stiahol. Podstatou jeho plánu nadchádzajúcej bitky bolo, že sústredí jadro armády na jednom krídle a s ním udrie na nepriateľa. Vybral si ľavé krídlo svojej armády, ktoré malo udrieť na spojenecké pravé krídlo a v prípade úspešného tlaku malo udrieť aj na nepriateľské zálohy. V tomto pláne sa rátalo aj s príchodom posledných jednotiek Davoutovho III. zboru, ktoré ešte v predvečer bitky neboli blízko bojiska (napokon niektoré oddiely ani nestihli doraziť). Cisár očakával, že rusko-rakúska armáda sa sústredí na jeho zámerne oslabené pravé krídlo armády v línii dedín Telnice – Sokolnice – Kobylnice. To sa na druhý deň aj stalo. Tento vo svojej podstate jednoduchý plán dokazuje výnimočné strategické schopnosti Napoleona Bonaparta, ktorý vhodne vybral miesto bitky, predvídala dispozície a bojové aktivity protivníka, správne dislokoval a v priebehu bitky efektívne premiestňoval jednotlivé časti svojej armády s cieľom poraziť protivníka s minimalizáciou strát vlastných mužov. Napriek menšej početnosti jeho armády v porovnaní s armádou protivníka sa mu bitku podarilo vyhrať. Napoleonov plán bitky a jej samotný priebeh je vojenskými historikmi už vyše dve storočia vnímaný ako učebnicový príklad výnimočného strategického myslenia a plánovania, ktoré vedie k víťazstvu. Samozrejme, pre úspech na bojisku bola nevyhnutná aj schopná, dobre vycvičená a motivovaná armáda. Napoleon Bonaparte na slavkovskom bojisku disponoval možno najlepšie vycvičenou armádou, akej počas svojej dvadsaťročnej vrcholnej vojenskej kariéry velil. Za dobré znamenie sa vnímal aj dátum bitky – tá sa totiž konala presne rok po korunovácii Napoleona I. za cisára Francúzov.

Francúzska armáda (spolu v čase bitky asi 73 000 – 74 000 mužov) sa večer a v noci z 1. na 2. decembra roztiahla v línii od obce Kobylnice až k Tvarožnej, pričom od juhu k severu boli ako predvoj nasadené divízie generálov Legrandu, Beaumonta, Saint-Hilaira a Vandamma. Za nimi boli radené hlavné dva zbory – IV. Soultov (okolo 35 000 mužov) a V. Lannesov zbor (cca 15 000 vojakov). Oba s dvomi divíziami, ktoré kryli zálohu – Muratovu jazdu (7 000 jazdcov) a Bernadottov I. zbor (10 000 mužov, opäť o dvoch divíziách) s cisárskou gardou (6 000 mužov) na čele s maršalom Bessièresom. Soultov a Lannesov zbor tvorili stred a ľavé (severné) krídlo francúzskej armády. Slabšie pravé (južné) krídlo francúzskej armády tvorili muži z III. Davoutovho zboru, ktorý nebol ani kompletný (niektoré jednotky boli ešte v čase bitky na pochode z Viedne). Napoleonov hlavný veliteľský stan bol v čase bitky na kopci Žuráň nad dedinou Šlapanice. V takejto dispozícii išla francúzska armáda do útoku v hmlisté a mrazivé ráno 2. decembra.²⁰⁾

19) Bojové rozloženie spojeneckých vojsk a početnosť jednotlivých kolón je opísané na podklade dvoch informačných zdrojov: POLIŠENSKÝ, J.: *Napoleon a srdce Evropy*, 1971, s. 61 a CASTLE, I.: *Slavkov 1805 : O osud impérií*, 2010, s. 37-38. Údaje o počte vojakov vo francúzskych zboroch a rakúsko-ruských kolónach sa v literatúre často líšia.

20) Podobne ako pri spojeneckej armáde, aj pri rozložení francúzskych zborov a menších jednotiek sú informácie čerpané najmä z diela J. Poliškenského a I. Castlea.

Spojeneckí velitelia v noci z 1. na 2. decembra na poslednej porade v štábe v Křenoviciach rozhodli o útoku na, podľa nich slabé, pravé (južné) krídlo francúzskej armády pri obci Telnice. Týmto útokom chceli odrezať Francúzom komunikačnú a prípadne aj ústupovú cestu do Viedne, ako aj spojenie s posilami, ktoré sa k bojisku blížili z juhovýchodu.²¹⁾ V prípade úspechu zbraní rusko-rakúskej armády chcelo jej najvyššie velenie zatlačiť Francúzov do Čiech, kde mali byť definitívne zničení. Ľavému krídlu armády mal veliť Büxhowden, stredú Kutuzov a severné pravé krídlo malo dokonca troch veliteľov – Liechtensteina, Bagrationa a cároviča Konštantína, ktorí mali navzájom kooperovať. Práve nejednotnosť velenia spojenej armády bola jedným z hlavných faktorov, ktorý prispel k jej neskoršej porážke (naproti tomu mala francúzska armáda jedného hlavného veliteľa – Napoleona, ktorého všetci velitelia zborov a divízií plne rešpektovali a jeho rozkazy obratom realizovali). Prvý útok mal začať o siedmej hodine ráno postupom Kienmayerovho predvoja k obci Telnice a následne mali postupne útočiť na pravé francúzske krídlo vojaci I., II. a III. kolóny (v centre predpokladaného stretu sa nachádzala obec Sokolnice).

4 PRIEBEH BITKY TROCH CISÁROV PRI SLAVKOVE, 2. DECEMBER 1805

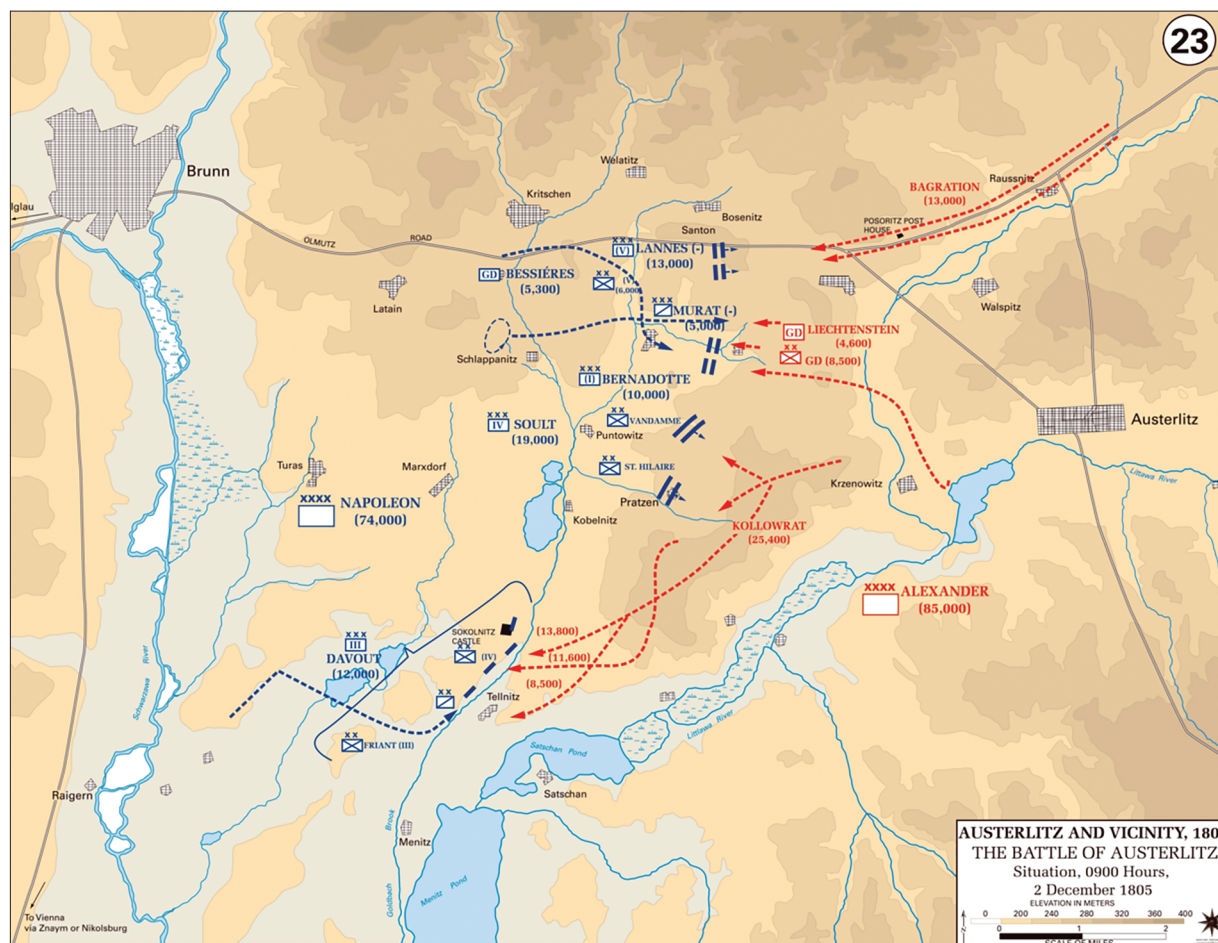
Prvým bojovým stretom v bitke známej ako „bitka troch cisárov“ sa stal polnočný rakúsky útok na dedinu Telnice, ktorú kontrolovali Francúzi.²²⁾ Rakúšania najprv nepriateľa z dejiny vyhнали, ale neskôr ju Francúzi dobyli späť. Napoleon bol osobne preveriť situáciu na krajnom výbežku svojho pravého krídla a takmer ho pri tejto obhliadke zajala ruská kozácka hliadka. Aby chránil po zvyšok noci a v priebehu dňa (2. decembra) aj od Telnice severnejšie položené dediny Sokolnice a Kobylnice, Napoleon k nim poslal celú Legrandovu divíziu zo IV. zboru.

V podstate sa boj začal podľa spojeneckých plánov. Podmaršal Kienmayer začal okolo siedmej ráno s rakúskym predvojom útok na pravé francúzske krídlo, ktoré sa opieralo o dedinu Telnice. Tento útok neskôr podporila ruská pechota z I. kolóny, ktorú viedol do boja samotný Buxhöwden. Okolo deviatej hodiny bola dedina Telnice dobytá a oddiely I. kolóny čakali na posily, ktoré sa však zdržali zostupom z Prateckého návršia. Napokon ich úspešný útok zastavila divízia z Davoutovho zboru, ktorá práve na bojisko dorazila od Rajhradu, a tak sa boj o obec začal znova. Okolo pol ôsmej ráno prvé tri kolóny spojencov, spolu vyše 40 000 mužov, začali zostupovať z Prateckého návršia na jeho západnú stranu a smerovali k Zlatému potoku, medzi dediny Telnice a Sokolnice, kde sa malo nachádzať slabé pravé krídlo nepriateľa. Stred spojeneckej armády zostupoval z návršia opatrne, keďže bola stále hmla a kvôli nej nebolo nepriateľské vojská vidieť. Kutuzov nabádal k opatrnosti a navrhoval pozdržať zostup, ale bojachtivý Alexander I. trval na dodržaní stanoveného časového plánu. Zostupujúci vojaci smerovali šikmo k pravému krídlu francúzskej armády, k dedine Sokolnice, poriadne ani nevidiac nepriateľa. V tom čase už ale nad bojiskom začalo vychádzať do červena sfarbené slnko, ktorého farba bola hneď po bitke využitá v napoleonskej propagande. Napoleon so svojou suitou sledoval zostupujúcu spojeneckú armádu ďalekohľadom z návršia Žuráň, keďže hmla ležala pod ním, v údolí. Maršal Soult chcel začať útok na zostupujúce rusko-rakúske pešie oddiely ešte v hmle, ale Napoleon pozdržal útok až do východu slnka, ktoré postupne

21) POLIŠENSKÝ, J.: *Napoleon a srdce Evropy*, 1971, s. 60.

22) Stručný opis priebehu bitky pri Slavkove bol vytvorený na podklade dvoch zdrojov, ktoré do detailov zachytávajú jednotlivé bojové akcie: MIQUEL, P.: *Slavkov : Bitva tří císařů*, 2005 a CASTLE, I.: *Slavkov 1805 : O osud impérii*, 2010. Výbornou štúdiou o prípravách na bitku z hľadiska strategického uvažovania Napoleona Bonaparta je aj text: LOMBARÈS, M. de: *Před Slavkovem : Po stopách císařova myšlení*. In: SAMEK, J. (ed.): *Bitva u Slavkova a válka roku 1805...*, 2005, s. 362- 414.

rozptýlilo hmlu aj v údolí. Teplota na bojisku bola okolo nuly a krajina bola mierne zasnežená. Pokyn k útoku dal Napoleon až okolo pol deviatej ráno.

Obrázok 1 : Situácia na slavkovskom bojisku dňa 2. 12. 1805 okolo 9. hodiny ráno

(Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Austerlitz#/media/File:Battle_of_Austerlitz_-_Situation_at_0900,_2_December_1805.png)

Francúzi zaútočili pochodom cez dedinu Prace s dvomi divíziami Soultovho zboru pod velením Saint-Hilaira a Vandamma na posledné oddiely pechoty z III. kolóny, ktorá stále zostupovala z návršia, a najmä na rady IV. zmiešanej kolóny, čo vyvolalo v ich radoch prekvapenie a zmätok. Tento nečakaný útok sa niekedy zvykne označovať ako „leví skok“ a jeho cieľom bolo vraziť do boku hlavných spojeneckých vojsk, rozdeliť kolóny na Prateckom návrší a z tylu ich tlačiť smerom na juh, do údolia Zlatého potoka. Hoci prvé tri kolóny už takmer zišli z kopca, IV. kolóna sa zúribo bránila a neskôr ju posilnili muži Kamenského divízie z II. kolóny. O návršie sa viedol krvavý boj, v ktorom postupne spojenci ťahali za kratší koniec, pretože im nemohli poskytnúť pomoc iné oddiely. Ruské jednotky ustupovali smerom k Žatčanskému rybníku na juhu, rakúske oddiely sa stiahli do tzv. Starých vinohradov. Okolo jedenástej hodiny pod tlakom Vandammových regimentov pechoty ustúpili zo severnej časti návršia smerom k Starým vinohradom aj posledné jednotky IV. zboru, konkrétne rakúsky peší regiment č. 23 Salzburg. Na návršie sa neskôr presunul Napoleon so svojou suitou a sledoval odtiaľ priebeh ďalších bojov.

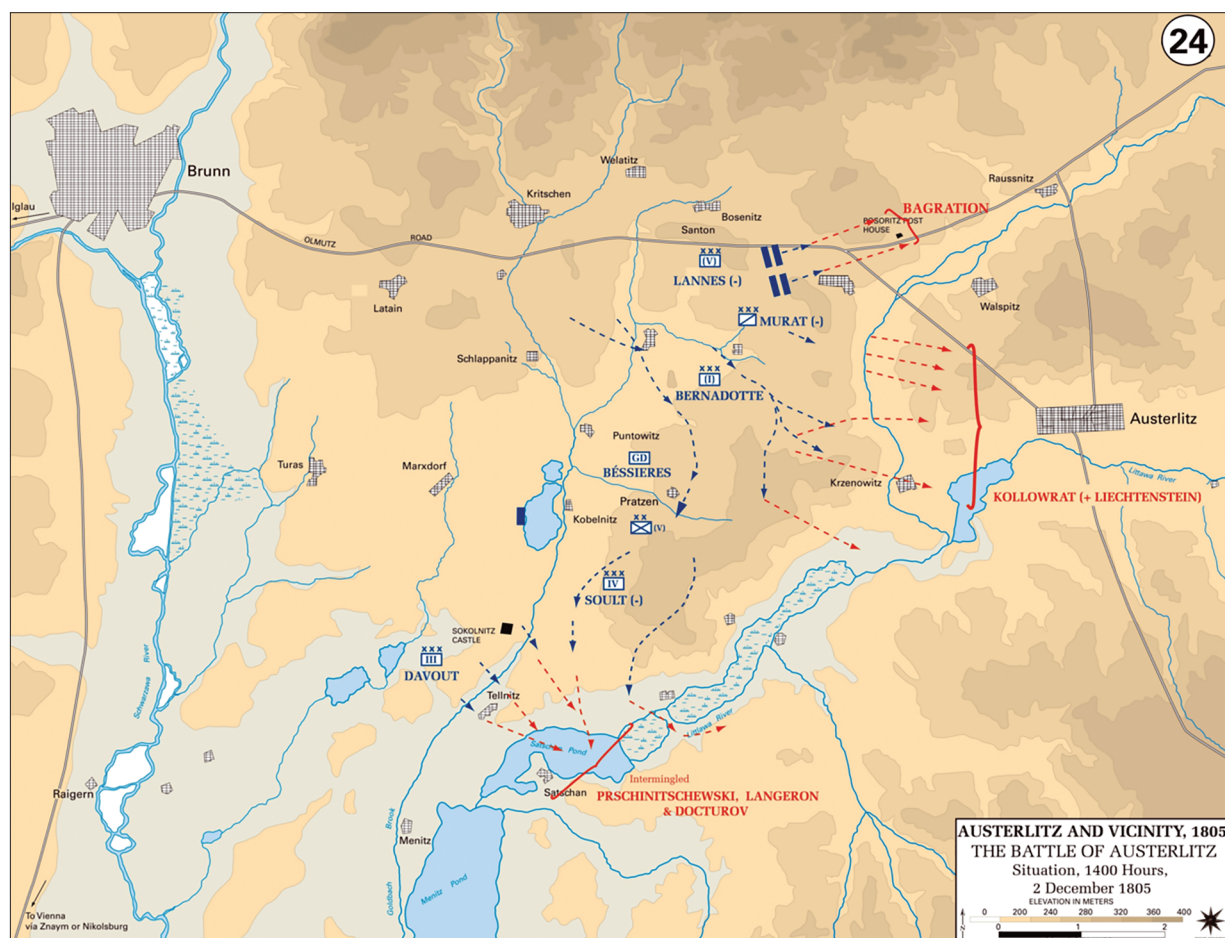
Na severnej strane bojiska, pri dedinách Tvarožná a Kruh, sa zase stretli Lannesov V. zbor podporovaný Muratovou jazdou s V. spojeneckou kolónou a Bagrationovým predvojom. V tejto časti bojis-

ka bojovali najmä jazdecké jednotky. Bagration sa snažil obsadiť vrch Santon, ktorý poskytoval istú strategickú výhodu. Keď však Kutuzov odvolal brigádu Johanna von Liechtensteina, aby bránila priestory medzi Starými vinohradmi a dedinkou Prace, maršal Lannes ešte zvýšil tlak na zmiešané rusko-rakúske jednotky. Najmä ruské oddiely čelili útokom so zúrivým odporom a dokázalo dlhší čas odrážať tlak Francúzov. Napokon si však aj Bagration uvedomil, že ak nechce úplne zdecimovať svoje jednotky, bude vhodné sa stiahnuť. Ustúpil smerom na Rousínov a potom ďalej na Olomouc. Jeho ústup našťastie úspešne kryla delostrelecká paľba rakúskych batérií, takže utrpel len malé straty (po ústupe z bojiska sa Bagration otočil k Hodonínu a cez Moravu ustúpil do Uhorska).

Veľmi krvavé boje sa viedli v údolí potoka v okolí dedín Telnice a Sokolnice, a to až do 11-tej hodiny. V týchto bojoch bojovali najmä ruské oddiely z prvých troch kolón. Zdalo sa, že útočiace spojenecké vojská majú presilu, ale v kritickej chvíli na túto časť bojiska dorazili posily v čele s maršalom Davoutom a zvrátili bojovú prevahu na svoju stranu. Z Prateckého návršia Napoleon usmernil maršala Soultu, aby sa pokúsil obklúčiť spojencov na ich ľavom krídle. Spojenecká pechota z prvých troch kolón sa dostala do dvojitého zovretia a jej postavenie bolo veľmi krehké. Medzeru medzi Soultovým a Lannesovým zborom navyše vyplnil I. zbor maršala Bernadotta s čerstvými bojovými silami. Spojenci začali v centrálnej časti bojiska ustupovať pod veľkým náporom útočiacich vojsk, straty na oboch stranách boli obrovské. Na dobyté Pratecké návršie Napoleon premiestnil časť delostrelectva a začal ostreľovať odkryté boky spojeneckých kolón.

V kritickom okamihu pre rusko-rakúsku armádu do boja vstúpila elita ruskej armády – cárska garda, ktorej velil cárov brat Konštantín Pavlovič. Išlo o posledný pokus ovládnuť Pratecké návršie. Prvým útokom garda, tvorená elitným jazdeckým Kavalergardským plukom a dvomi pešími plukmi (Preobraženský a Semenovský – založil ich ešte Peter I. Veľký koncom 17. storočia), zmietla pešie oddiely Francúzov a zdalo sa, že ich bude postupne z návršia vytláčať. Napoleon, vidiac hroziace nebezpečenstvo, proti cárskej garde nasadil svoje elitné jazdecké pluky. Najprv jazdecký gardový pluk pod velením maršala Bessièresa a potom exotický oddiel mamelúckych jazdcov, ktorých viedol generál Rapp. Do radov rakúskej gardy a rakúskej pechoty, ktoré útok ruských gardových plukov podporovali, zase páľili francúzske batérie. Tento tlak napokon prinútil ruské i rakúske gardové pluky na ústup. Okolo 12-tej hodiny dal Kutuzov rozkaz k ústupu na celom bojisku.

Na juhu bojiska pokračoval okolo jedenástej hodiny tlak oddielov zo Soultovho zboru na ruské oddiely, ktorý podporovali Francúzi ťažkou delostreleckou paľbou z Prateckého návršia. Buxhöwden s Dochturovom a Przybyszewským, aj napriek rozkazu k ústupu, pokračovali v boji aj po dvanástej hodine. Zvlášť tvrdé bojové strety sa viedli v samotnej dedine Sokolnice, kde sa viedol neľútostný boj medzi domami. V uličkách medzi nimi sa vršili telá padlých mužov a napokon sa preživilí z III. kolóny aj s veliacim generálporučíkom Przybyszewským vzdali Francúzom. Niektoré jednotky I. a II. ruskej kolóny sa pod ochranou Kienmayerovej jazdy začali okolo druhej hodiny sťahovať k obciam Újezd a Žatčany a opúšťali bojisko. Pri ústupe sa muži dostali až na zamrznutú plochu Žatčanského rybníka, ktorý prešli po pevnom ľade. Nie je pravdou často opakované tvrdenie, že v tomto priestore na nich útočilo francúzske delostrelectvo, ktoré vypálenými guľami preborilo ľad, a tak mnohí muži našli smrť v ľadovej vode. Tento mýtus, ktorý šířila francúzska propaganda už na druhý deň v Napoleonovom prehlásení k vojakom vyvrátili rakúske orgány, ktoré po skončení bitky dali rybník vypustiť a našli v ňom len dve mŕtve telá. Paľba z diel si však vyžiadala množstvo obetí, početní ruskí vojaci neskôr padli do francúzskeho zajatia. Udatný generálporučík Dochturov napokon stihol vyviešť z bojiska 8 000 mužov svojej kolóny do bezpečia. Aj zvyškom IV. spojeneckej kolóny sa podarilo ustúpiť k Slavkovu a odtiaľ k Hodonínu.

Obrázok 2: Situácia na slavkovskom bojisku dňa 2. 12. 1805 okolo 14. hodiny popoludní

(Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Austerlitz#/media/File:Battle_of_Austerlitz_-_Situation_at_1400,_2_December_1805.png)

Bitka pri Slavkove sa teda podvečer, v znamení zapadajúceho slnka, skončila prehrou rusko-rakúskych vojsk. Ruský cár Alexander I. vraj opúšťal bojisko so slzami v očiach. V bojoch pri Slavkove padlo najmenej 15 000 mužov spolu na oboch stranách, z čoho asi desatinu tvorili Francúzi. Presnejšie počty nie sú známe pre nedostatok záznamov o padlých a pochovaných telách. Neskôršie správy a hlásenia z priebehu jednotlivých bojov zvyčajne uvádzali vyššie než reálne počty zabitých nepriateľov. Zajatých a zranených Rusov bolo okolo 20 000 a Rakúšanov asi 6 000. Francúzska armáda však mala veľký počet zranených – okolo 7 000 (a na zranenia a choroby, najmä na týfus, zomrelo v nasledujúcich týždňoch okolo 10 000 z nich).¹⁴⁾

5 PODPÍSANIE BRATISLAVSKÉHO MIERU A JEHO HISTORICKÝ VÝZNAM

Večer po bitke sa Napoleon Bonaparte ubytoval v budove pozořickej pošty a rakúsky cisár s ruským cárom v obci Žarošice. Pre oboch to bola asi veľmi ťažká noc. František I. na druhý deň skoro ráno vyslal k Napoleonovi generála Johanna von Liechtenstein s návrhom na stretnutie oboch cisárov, počas ktorého mali prerokovať podmienky prímeria. Stretnutie Napoleona s Františkom I. sa odohralo dňa 4. decembra neďaleko od Brna pri Spálenom mlyne. Hoci Napoleon nechal postaviť pri budove mlyna stan, rozhovor vraj obaja cisári viedli pod mohutnou lipou. Prediskutovali najmä podmienky prímeria, ktoré vstúpilo do platnosti o deň neskôr. Ruský cár sa s Napoleonom

odmietol stretnúť, ale s prímerím ochotne súhlasil aj on. Obával sa, že Francúzi by mohli prenasledovať zvyšky ruskej armády do Uhorska, ale Napoleon napokon prenasledovanie odvolal a dokonca súhlasil s tým, že ruská armáda sa môže vrátiť so zbraňami a s celým trénom späť do vlasti. O mieri však cár Alexander I. vyjednávať odmietol. Rusko naďalej ostávalo s Francúzskom vo vojnovom stave. Mierové rokovania tak začali len medzi rakúskou a francúzskou stranou.

Spočiatku prebiehali diplomatické rokovania v Brne, ale keď tam v polovici decembra začala zúriť epidémia týfusu, diplomati hľadali vhodné mesto v jeho blízkosti, kde by v rokovaní pokračovali. Výber padol na Bratislavu, ktorá bola na základe prímeria zaradená do francúzskej okupačnej zóny. O tomto rozhodnutí bolo 8. decembra informované aj mestské zastupiteľstvo.²³⁾ Do mesta 12. decembra vtiahol so svojím štábom a s asi 15 000 mužmi a 2 200 koňmi maršal Louis Nicolas Davout.²⁴⁾ S príchodom masy vojska do mesta nastal problém s tým, kde všetkých mužov ubytovať a ako ich nasýtiť. Dôstojníci boli ubytovaní v súkromných domoch, s čím museli ich majitelia súhlasiť (často boli v jednom dome aj traja-štyria Francúzi). Vojaci peších plukov boli ubytovaní vo väčších budovách – teda na hrade, časť z nich aj vo Vodných kasárňach pri Dunaji, ktoré predtým slúžili uhorskej armáde. Ešte väčším problémom bolo zásobovanie vojska čerstvými potravinami, najmä chlebom, mäsom a vínom. Pre mesto to bol nečakaný a vysoký výdavok, ktorý nemohlo utiahnuť z vlastných zdrojov. Mestská rada požiadala Davouta, aby sa u cisára prihovril a uľahčil mestu. Davout to skutočne urobil a na jeho žiadosť Napoleon nariadil jednu divíziu stiahnuť na rakúske územie (odišla 21. decembra). Mestská rada na znak vďaky darovala Davoutovi dva jazdecké kone.²⁵⁾ Francúzske jednotky boli umiestnené aj na Devíne, v Devínskej Novej Vsi, v Dúbravke a v Lamači.

Do Bratislavy začali prichádzať aj diplomati oboch strán. Už 21. decembra do mesta prišiel francúzsky minister zahraničných vecí Charles Maurice de Talleyrand-Périgord so sprievodom.²⁵⁾ Spolu so svojimi tajomníkmi bol ubytovaný v Primaciálnom paláci, kde sa konali aj rokovania s rakúskymi vyslancami. Rakúsku stranu zastupoval knieža Johann von Liechtenstein, gróf Ignác Gyulay a štátny tajomník Hoppe.²⁶⁾ Rokovania boli skôr kratšie, pretože predbežné články mierovej dohody boli načrtnuté už v Brne, kde sa 11. decembra začali rozhovory o mierovej zmluve. Definitívne znenie zmluvy bolo napokon sformulované a datované dňa 26. decembra 1805. Zmluva bola podpísaná v Zrkadlovej sále Primaciálneho paláca.²⁷⁾ Napoleon ju osobne ratifikoval 27. decembra vo viedenskom zámku Schönbrunn a cisár František II./I. na zámku v Holíči 30. decembra. Zmluva obsahovala 24 článkov.²⁸⁾ Cieľom Napoleona bolo oslabiť postavenie Františka I. v Rímsko-nemeckej ríši a v severnom Taliansku, z tohto dôvodu sa porazená strana musela vzdať viacerých území. Všeobecne možno povedať, že cisár stratil Benátsko, Friaulsko a Dalmáciu s Istriou v prospech Francúzska (tieto územia boli pripojené k novozriadenému Talianskemu kráľovstvu), ako aj Tirolsko a Vorarlbersko v prospech Bavorska, ktoré bolo francúzskym spojencom. Aj niektoré z ďalších ríšskych teritórií pripadli dvom nemeckým krajinám, ktoré boli vo vojne spojencami Francúzska – Bádensku a Württembersku. Cisár František tiež musel súhlasiť s povýšením Ba-

23) DANGL, V.: *Bitky a bojiská v našich dejinách...*, 2007, s. 81.

24) HRADSKÝ, J.: *Napoleon a Bratislava : 1805, 1809, 2005*, s. 33.

25) SAS, A.: *Talleyrand v Bratislave pri uzavrení mieru v roku 1805*. 1946, s. 4. Pozri aj: HRADSKÝ, J.: *Napoleon a Bratislava : 1805, 1809, 2005*, s. 40.

26) HRADSKÝ, J.: *Napoleon a Bratislava : 1805, 1809, 2005*, s. 40-41.

27) SAS, A.: *Talleyrand v Bratislave pri uzavrení mieru v roku 1805*, 1946, s. 12.

28) Celé znenie mierovej zmluvy v slovenskom preklade je možné nájsť v publikácii: HRADSKÝ, J.: *Napoleon a Bratislava : 1805, 1809, 2005*, s. 51-58.

vorského a Württemberského kurfirstva na kráľovstvá a s povýšením Bádenského markgrófstva na veľkokniežatstvo. Monarchia Františka I. prišla celkovo o 63 000 kilometrov štvorcových s takmer tromi miliónmi obyvateľov (teda o šestinu obyvateľstva z celkového počtu). Napoleon Bonaparte bol uznaný cisárom Františkom II./I. za francúzskeho cisára, a tiež za talianskeho kráľa. K dovŕšeniu tohto poníženia musel cisár zaplatiť francúzskej strane aj vojenskú kontribúciu vo výške 40 miliónov frankov v zlate. Cisár František II./I. podpisom mieru stratil vplyv v severnom Taliansku a taktiež v Svätej ríši rímskej, ktorú po vzniku tzv. Rýnskeho spolku v lete 1806 (združoval štáty v južnej a západnej časti Ríše pod francúzskou kontrolou) napokon rozpustil (ostal tak len cisárom rakúskym). Hoci mierové podmienky boli pre monarchiu veľmi nepriaznivé, samotná udalosť Bratislavu v Európe zviditeľnila. V Paríži na počesť mierovej dohody pomenovali jednu z ulíc, ktorá ústí na bulvár Champs Elysées Rue de Presbourg. V Primaciálnom paláci zase bola inštalovaná pamätná tabuľa, ktorá však bola v roku 1918 zničená. Dnes je ale vo vestibule paláca osadená opäť.

Porážka pri Slavkove a Bratislavský mier teda skutočne otriasli usporiadaním vtedajšej Európy. Potvrďuje to aj často uvádzaný výrok premiéra Williama Pitta mladšieho. Keď sa vraj vo svojej pracovni dozvedel o prehre spojencov v Slavkovej bitke, obrátil sa k mape Európy, ktorá visela na stene a prorocky povedal: „Zrolujte tú mapu. Najbližších desať rokov ju nebudeme potrebovať.“ Je možné, že krach protifrancúzskej tretej koalície prispel k zhoršeniu Pittovho zdravotného stavu, pretože už v polovici januára 1806 zomrel.

6 ZÁVER

Aké boli dopady Slavkovej bitky a Bratislavského mieru? Pre Bratislavu podpis mierovej dohody znamenal, že sa z mesta postupne stiahlo francúzske vojsko. Maršal Davout so svojím štábom opustil Bratislavu už 2. januára 1806 a do 7. januára odišli z mesta aj posledné francúzske jednotky.²⁹⁾ V meste ešte ostali desiatky zranených a chorých Francúzov, o ktorých sa staral v mestskej nemocnici lekár a chirurg. Výdavky za pobyt viac ako 18 000 francúzskych vojakov v meste pred a po bitke pri Slavkove dosiahli viac ako 285 000 zlatých.³⁰⁾ Bratislava sa ešte dlhý čas finančne spamätávala z pobytu Francúzov na svojom území, najmä kvôli dlhom a splátkam pôžičiek, ktoré musela mestská rada postupne uhradiť (časť nákladov zaplatil cisársky dvor). Finančné problémy však prenasledovali celú monarchiu a napokon viedli v roku 1811 k štátnemu bankrotu a znehodnoteniu meny.

Pre ruskú armádu vojna nekončila, pretože ruský cár odmietol s Napoleonom uzatvoriť mierovú dohodu. Voje ruskej armády sa vracali späť do vlasti v decembri 1805 a začiatkom januára 1806 cez slovenské územie, pričom postupovali v troch prúdoch. Jazdecké oddiely sa presúvali cez Trnavu, Nové Zámky, následne cez severomaďarské územie ku Košiciam a potom na sever k Dukle. Iné oddiely smerovali od Starej Turej k Trenčínu a odtiaľ cez Čadcu prešli na územie Haliče. Maršal Kutuzov s najväčšou časťou vojska, ktoré tvorili najmä pešie pluky smeroval cez Senicu, Levice, Šahy a Rimavskú Sobotu ku Košiciam, kde dorazil už pred koncom roku 1805. Mesto mu pripravilo slávnostné privítanie. Po šesťdňovom odpočinku smeroval cez Prešov k Duklianskemu priesmyku a odtiaľ ďalej cez Halič na ruské územie. Ruské vojská sa na našom území správali disciplinovane a uhorské úrady urobili maximum, aby bol prechod vojsk čo najrýchlejší a bezproblémový. Samotný Kutuzov niekoľkokrát ústne i písomne poďakoval stoličným úradom, ako aj predstaviteľom

29) HRADSKÝ, J.: *Napoleon a Bratislava : 1805, 1809, 2005*, s. 43.

30) HRADSKÝ, J.: *Napoleon a Bratislava : 1805, 1809, 2005*, s. 46.

miest (napríklad v Košiciach) za to, že vychádzali v ústrety potrebám ruskej spojeneckej armády.³¹⁾

Z hľadiska ďalších frontov vojny tretej protifrancúzskej koalície možno len stručne uviesť, že na severotalianskych bojiskách bola armáda pod velením arcivojvodu Karola v niekoľkých bitkách porazená, z Neapolska sa postupne stiahli ruské i britské sily a vo februári 1806 bolo obsadené armádou generála Massénu. Neapolský kráľ Ferdinand IV. Bourbonský utiekol na Sicíliu, ktorú chránila britská flotila.³²⁾ Na mori si zachovala dominanciu Británia, ktorá v slávnej bitke pri myse Trafalgar porazila 21. októbra 1805 spojenú francúzsko-španielsku flotilu (v boji ale zahynul britský admirál Horatio Nelson). Na území strednej Európy bojové aktivity po slavkovskej katastrofe ustali. Vojna s Francúzskom však pokračovala aj v roku 1806. Z ruskej iniciatívy vznikla v priebehu roku 1806 štvrtá protifrancúzska koalícia, v ktorej však hralo dominantnú úlohu Prusko (okrem neho a Ruska koalíciu tvorili aj Sasko, Švédsko a Veľká Británia). Pruská armáda bola Napoleonovou *Veľkou armádou* v dvoch paralelných bitkách – pri Jene a Auerstedte 14. októbra 1806 porazená, rovnaký osud postihol aj ruskú armádu, ktorá bola zdrvivúco porazená v bitke pri Friedlande (14. júna 1807; bitka sa odohrala pri súčasnom meste Pravdinsk v Kaliningradskej oblasti).

Rakúsko, samozrejme, nemohlo zabudnúť na porážku pri Slavkove a v roku 1809 sa vrhlo do ďalšej vojny s Francúzskom (5. koalícia vojna), ktorú však opäť prehralo (bitkou pri Wagrame v dňoch 5. a 6. júla 1809). Výsledkom tejto prehry bolo ešte väčšie poníženie rakúskej monarchie, keď cisár František I. viac-menej musel súhlasiť s rakúsko-francúzskou alianciou, ktorá bola spečatená sobášom jeho dcéry Márie Lujzy s Napoleonom Bonapartom v roku 1810. O dva roky neskôr, počas katastrofálneho ťaženia do Ruska, však začala Napoleonova šťastná hviezda blednúť a jeho samého čakal pozvoľný pád zakončený porážkou spojenými britsko-nizozemsko-pruskými vojskami pri belgickom Waterloo v júni 1815.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

CASTLE, I.: *Slavkov 1805: O osud impérií*. Praha : Amercom SA, 2010. 94 s. Edícia: Velké bitvy historie, zv. 15. ISBN 978-83-261-0628-6.

DUFFY, Ch.: *Austerlitz 1805*. London : Cassell, 1999. 194 s. ISBN 0-304-35279-9.

DANGL, V.: *Bitky a bojiská v našich dejinách. 2 : Od vzniku stálej armády po prvú svetovú vojnu*. 1. vyd. Bratislava : Perfekt, 2007. 291 s. ISBN 978-80-8046-374-8.

FERRO, M.: *Dějiny Francie*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 692 s. ISBN 80-7106-888-8.

FIDLER, J.: *Slavkovská encyklopedie: Válka roku 1805 a bitva u Slavkova*. 1. vyd. Brno : Jota, 2005. 278 s. ISBN 80-7217-381-2.

HRADSKÝ, J.: *Napoleon a Bratislava : 1805, 1809*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo PT, 2005. 134 s. ISBN 80-88912-90-3.

CHURCHILL, W. S.: *Věk revoluce*. Praha : Argo – Český spisovatel, 1999. 305 s. Edícia: Dějiny anglicky mluvících národů, 3.díl. ISBN 80-7203-102-3.

KOTULÁN, J. - UHLÍŘ, D. (eds.): *Evropa 1805: Sborník prací V. mezinárodního napoleonského kongresu konaného v budově veřejného ochránce práv, Brno 26. – 28. září 2005*. Brno : Československá napoleonská společnost, 2006. 759 s. ISBN 80-239-7694-X.

31) DANGL, V.: *Bitky a bojiská v našich dejinách...*, 2007, s. 83.

32) Koncom marca 1806 sa novým neapolským kráľom stal z vôle Napoleona Bonaparta jeho starší brat Jozef (1768 – 1844), ktorý vládol v Neapolsku do júna roku 1808. Na tróne ho vystriedal Joachim Murat. In: RAPPORT, M.: *Evropa devatenástého stololetí*, 2011, s. 48.

MANFRED, A. Z.: *Napoleon Bonaparte*. 2. vyd. Bratislava : Pravda, 1978. 680 s.

MIQUEL, P.: *Slavkov : Bitva tří císařů*. 1. vyd. Praha: Pavel Dobrovský – BETA, 2005. 440 s. ISBN 80-7306-226-7.

POLIŠENSKÝ, J.: *Napoleon a srdce Evropy*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1971. 280 s.

RAPPORT, M.: *Evropa devatenáctého století*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2011. 436 s. ISBN 978-80-7429-061-9.

SAMEK, J. (ed.): *Bitva u Slavkova a válka roku 1805 : Sborník dokumentů a studií k 200. výročí s předmluvou Olega Sokolova*. 1. vyd. Třebíč : Akcent, 2005. 560 s. ISBN 80-7268-361-6.

SAS, A.: *Talleyrand v Bratislave pri uzavrení mieru v roku 1805*. Bratislava : Nakladateľstvo Pokrok, 1946. 22 s.

SKŘIVAN, A. - DRŠKA, V. - STELLNER, F.: *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648-1914*. Praha : Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994. 217 s. ISBN 80-85241-57-9.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Čo spôsobilo, že Napoleonova armáda dokázala víťaziť na rozdielnych európskych bojiskách?
2. Čo prispelo k prehre spojeneckého rakúsko-ruského vojska pri Slavkove?
3. Akým spôsobom zmenil Bratislavský mier mapu Európy?
4. Aké diplomatické zmeny v strednej Európe nastolil Bratislavský mier?
5. Ako sa vyvíjala taktika protifrancúzskych aliancií po bitke pri Slavkove?